

BIZTONSÁGPOLITIKA

Kis-Benedek József

Az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIL) és az ellene folytatott küzdelem tendenciái

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.29

Az iraki és szíriai válság még éveken keresztül uralni fogja a nemzetközi és európai politikát. A nagyhatalmak és koalíciós partnereik céljai eltérőek, a nemzetközi intézmények válságkezelő tevékenysége nem hatékony, mialatt vallási motivációjú szélsőséges mozgalmak terjednek el a világon. A tanulmány az ISIL felemelkedésének okait és körülményeit, a meghatározó országok álláspontját elemzi és kitér a szervezet ellen folytatott küzdelemre.

A jelenlegi közel-keleti felfordulás, az eszkalálódó szíriai és iraki konfliktus, az ISIL¹ fenyegetése, az orosz agresszió által generált ukrán válság és az iráni politika meghatározó jelentőséggel bír az egész közel-keleti térség biztonsági helyzetére. Az ISIL nemcsak az Egyesült Államokra gyakorol hatást, hanem Iránra is. Nem véletlen, hogy az Egyesült Államokban is komoly belső vitát generált, hogy bevonják-e Iránt az ISIL elleni önkéntes koalícióba.

Az elmúlt évek változásai a Közel-Keleten hosszú időre megváltoztatják a régió arculatát. Ennek okai között szerepet játszott az Egyesült Államok 2003-ban kezdődött iraki beavatkozása, amely hosszú évekre meghatározza az ország belső struktúráját, haderejének képességét. Nem elhanyagolható szerepe volt az arab országokban történt szociálpolitikai változásoknak, amit „Arab tavasz” jelzővel illetünk, de fontos szerepet játszott a vallási motiváltságú radikális csoportok megerősödése, új típusú terrorszervezetek megjelenése, ami az al-Kaidával kezdődött, majd az ISIL és társult szervezetei formájában testesedett ki.

A változások példátlan fejleményeket okoztak. A belső fejlemények öt arab rezsimet (Irak, Líbia, Jemen, Egyiptom és Tunézia) döntöttek meg és súlyos helyzetbe került Szíria. Több közel-keleti országban és a periférikus területeken gyengén működő rezsimek képtelenek területük ellenőrzésére, ennek következtében fegyveres milíciák, terrorszervezetek kerültek előtérbe. Emberek százezrei, főként civilek

1 Tanulmányomban a NATO-országok gyakorlatának megfelelően az ISIL (Iraki és Levantei Iszlám Állam) kifejezést használom, és nem csak az Iszlám Államot, érzékeltetve ezzel, hogy ezt a szervezetet nem szabad államként kezelni.

haltak meg polgárháborúk során például Irakban és Szíriában, kisebb mértékben Líbiában és Jemenben. Milliók váltak menekültté hazájukban, vagy a környező országokban, számosan közülük távolabbra is kerültek, például Európába.

A változások kezdete óta nehéz azt állítani, hogy az arab rendszerekben történt változások pozitív kimenetelűek lennének. Határozottan állíthatjuk, hogy elkezdődött a Sykes–Picot egyezmény dezintegrációja.²

A jelenlegi közel keleti szektariánus ellentétek, az azokat kísérő intolerancia, a sikertelen államok megjelenése, az erőszak alkalmazása nem az „Arab tavasz” következménye, hanem integrált része a modern Közel-Kelet politikai történetének. Az sem lenne pontos, ha azt állítanánk, hogy az erőszak, az intolerancia és a diszkrimináció az autoriter rezsimek velejárója. Ennek igaz az ellentéte is, éppen az autoriter rezsimek akadályozták meg több esetben a társadalmi töréseket.

A Közel-Kelet felbomlásának több oka van. A legmeghatározóbb a belső konfliktusok és a külföldi beavatkozások, amint az Irak és Líbia esetében történt. Lényeges ok a mesterségesen létrehozott államok (Irak, Szíria, Libanon) esete, ami persze nemcsak a világ e részén fordult elő, de különösen félelmetes ez a muzulmán világban. Nem is várható a konfliktusok megoldása addig, amíg alapvetően nem változik meg a vallás és a társadalom, a társadalom és az állam, illetve az állam és az egyén közötti viszony.

A jelenlegi Közel Keleten négy, egymással rivalizáló tábor áll szemben:

- Irán és szövetségesei;
- A szalafita ún. dzsihadisták, amelynek élén az ISIL áll;
- A Muzulmán Testvériség Mozgalom és ennek különböző megnyilvánulási formái, beleértve a Hamaszt, amelyeket Katar és Erdogan Törökországa támogat,
- A stabilitás erői, akik félnék és ellenállnak az előző három csoportban említett táboroknak.³

Nem szorul bizonyításra, hogy a négy szembenálló csoport közül nemcsak a térség, hanem Európa, sőt a világ többi része számára is a legnagyobb fenyegetést az ISIL által vezetett szalafita dzsihadista mozgalom jelenti. Jogosan merül fel a kérdés, vajon mi az oka az Iszlám Állam sikereinek. Az okok sokrétűek, néhány konkrétan az alábbi:⁴

- Az arab nemzetek strukturális és funkcionális gyengeségei.
- Az ISIL decentralizált struktúrája, amely megnehezíti az ellene való katonai fellépést.

2 Sir Mark Sykes brit és Francois Georges Picot francia diplomaták voltak, akik az első világháborút követően újrarajzolták a Közel-Kelet térképét a Földközi-tenger és Perzsia között. Friedman, George: The top 5 events in 2014. Stratfor geopolitical weekly. <http://www.stratfor.com/weekly/top-five-events-2014#axzz3NJ1tsbwB> (Letöltés: 2016. 01. 15.)

3 Lerman Eran (Col. res.): New Permutations in the Mideast “Game of Camps”. In <http://israelagainstterror.blogspot.hu/2016/01/new-permutations-in-mideast-game-of.html> (Letöltés: 2016. 01. 18.)

4 Prof. Inbar, Efraim: Iran Remains the Threat in the Middle East. BESA Center Perspectives Paper No. 272, October 19, 2014. <http://besacenter.org/perspectives-papers/iran-remains-threat-middle-east/> (Letöltés: 2015. 12. 20.)

- A nemzetközi közösség, de mindenekelőtt az Egyesült Államok hatékony fellépésének hiánya, amely abból ered, hogy nincs elgondolás a megoldást illetően, a katonai fellépés, legalábbis szárazföldi erőkkel pedig nem áll szándékában.
- Az Egyesült Államok szuperhatalmi meggyengülése, amit jelez az is, hogy regionális szinten nem képes fellépni. Hasonló vélemény fogalmazható meg a nemzetközi szervezetek válságkezelő tevékenységéről is, legalábbis az ISIL vonatkozásában.

Az ISIL kialakulása

Ma már világosan látható, hogy az ISIL az iraki, majd ezt követően a szíriai konfliktusból alakult ki. Harcosok tízezreit irányítja Irakban és Szíriában, de ami ennél is veszélyesebb, a Közel-Keleten, Afrikában és Dél-Ázsiában számos ország dzsihadista szervezetei tettek hűségesküt a szervezet mellett. Ez annak a veszélyét hordozza magában, hogy ha sikerül Irakban és Szíriában visszaszorítani a szervezetet, akkor ezek lépnek a helyébe, hasonlóképpen ahhoz, amint azt láthattuk az al-Kaida esetében. A jövő kihívása tehát ezen társult szervezetek kezelése, ami igencsak komoly fejtörést okoz a nemzetközi közösségnek. Úgy vélem, hogy megsemmisítésről nem, legfeljebb visszaszorításról beszélhetünk.

Az ISIL-ről rendelkezésre álló információk sokkolóak, főként a célokat és az alkalmazott módszereket, valamint a szervezet kialakítását, pénzügyi ellátását, haditechnikai eszközeik megszerzését illetően. Nem megnyugtató a nemzetközi támogatottsága sem, különösen, ha a külföldi harcosok gyors megjelenését vizsgáljuk, szerte a világból.

Ha feltesszük a kérdést, hogy vajon államról beszélhetünk-e, véleményem szerint semmiképpen, inkább egy gerillaszervezetről, amelynek államalakítási céljai vannak, zömében terrormódszerek alkalmazásával. Ezt alátámasztja az is, hogy eddig senki nem ismerte el államként a szervezetet. A szíriai polgárháború kezdete óta a háborúban részt vevő, marginális jelentőségű csoportból a legerősebb, legvérengzőbb, legjobban ellátott fegyveres milíciává fejlődött ki.⁵ Számos (köztük iszlám) szakértő, jelentette ki, hogy az ISIL nem iszlám és nem is állam.

Az ISIL szimpatizánsainak radikalizálódásában és a toborzásban a közösségi média szerepe meglehetősen nagy. A szimpatizánsok köre széles, de a külföldiek legfeljebb középszintű beosztásokat kapnak. Annál nagyobb viszont azok száma, akik harcok során elesnek.

5 Col. (ret.) Dr. Neriah, Jacques: The structure of the Islamic State (ISIS). <http://jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/#sthash.mceI52yP.dpuf> (Letöltés: 2014. 04. 15.)

Az ISIL társszervezetei és támogatói⁶

2014-től jemeni, egyiptomi, algériai, szaúd-arábiai, líbiai, afgán és nigériai csoportok csatlakoztak az ISIL-hez. 2016 elején az alábbi csatlakozott csoportok azonosíthatók:

- *Egyiptomi Iszlám Állam (The Islamic State in Egypt Sinai Province, Wilayah Sinai)*
Tevékenységi területe a Sínai-félsziget északi része. Eredeti neve: Ansar Bayt al Maqdis (A Szent Ház Támogatói, vagy Jeruzsálem partizánjai néven is ismertek.) 2011-ben, az egyiptomi forradalom után jöttek létre és Bagdadinak⁷ 2014-ben tettek hűségesküt. Tagságuk 500–1000 főből áll, zömében beduinok, külföldi harcosok és palesztin milicisták. Fegyverzetük között megtalálható 9K38 (Igla) típusú föld–levegő légvédelmi rakéta, valamint Komet típusú páncéltörő rakéta is.
- *Szaúd-Arábiai Iszlám Állam (Wilayah Najd/Haramayn/Hijaz)*
Az ISIL fontos célja a szaúdi királyi család elleni küzdelem. Híveiket arra szólították fel, hogy támadják a sítákat, a szaúdi vezetést és a biztonsági szolgálatokat, valamint az ott lévő külföldieket. A királyságban 2015-ben több mint 1600 ISIL-támogatót tartóztattak le. Az ISIL vezetői kalifátus létrehozását szorgalmazzák az országban, amelynek valamennyi szunnitának engedelmeskednie kell. A szaúdi vezetés bírálata gyakran találkozik a szaúdi szunniták érdekeivel.
- *A Líbiai Iszlám Állam (The Islamic State in Libya Wilayah Tarabalus/Barqa/Fezzan)*
Az ország három történelmi régiójának (Tarabalus nyugaton, Barqa keleten és Fezzan délnyugaton) megfelelően három, az ISIL-hez tartozó szervezetet hoztak létre. A szalafita dzsihadista aktivisták és harcosok száma néhány száztól, néhány ezerre tehető. 2014 végén elfoglalták Kaddáfi szülővárosát, Szirtet is, ahol atrocitásokat követtek el líbiai keresztények és ellenálló muzulmánok ellen is. Számos egyéb helyet is uralmuk alá helyeztek. Bár nincs konkrét adat, számolni lehet azzal, hogy európai célok ellen is végrehajthatnak támadásokat, illetve kiképzett embereiket küldik Európába, akár a menekültekkel is. 2016 elején új jelenséggel találkozhattunk a Líbiai Iszlám Állam által alkalmazott módszerekben. Januárban két héten belül négy alkalommal is támadást intézett a líbiai olajlétesítmények ellen. A támadások az olajkutak, illetve a tengerparton lévő csővezetékek ellen irányultak, amelyen keresztül exportálják az olajat. A támadásokon túl a merényletek területek elfoglalását is célul tűzték ki a Sidra-öbölben. Előfordult a terminálok felgyújtása is. A sűrűn lakott tengerparton, Tikrit közelében gépjárműbe rejtett bombákat is robbantottak, amelyek több tucat polgári lakos halálát okozták. Várhatóan az ilyen jellegű támadások folytatódnak 2016-ban is. Meg kell jegyezni, hogy az olaj értékesítésére a szervezetnek kevés lehetősége van, legfeljebb a helyi

6 Blanchard, Christopher M. – Humud, Carla E.: The Islamic State and U.S. policy. <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R43612.pdf> (Letöltés: 2016. 01. 18.)

7 Abu Bakr al-Bagdadi iraki származású terrorista, korábban az Al-Káida tagja, majd az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIS) nevű szélsőséges szunnita iszlám terrorszervezet vezetője, „emíreje”. (A szerk.)

lakosság köreiben képes vevőket találni. Az eddigi értékelések szerint a cél nem az olaj értékesítése, hanem a líbiai kormány tulajdonát képező infrastruktúra rombolása.⁸ A támadások megakadályozására Ras Lanuf körzetében, az ún. „olaj félhold” területén helyi erők védelmi intézkedéseket vezettek be.

- *A Nigériai Iszlám Állam (West Africa Province Wilayah Gharb Afriqiyyah).*

Az afrikai felkelőcsoportok közül a nigériai Boko Haram és a somáliai al-Shabaab épített ki szorosabb kapcsolatot az ISIL-lel, különösen azóta, hogy a helyi erők mindkét szervezet ellen fokozták tevékenységüket. A Boko Haram 2015. március elején tett hűségesküt Abu Bakr al-Bagdadi mellett (pontosabban bizonyította a Kalifátus iránti elkötelezettségét). Ez különösen akkor vált nyilvánvalóvá, amikor a nigériai kormányerők, szövetségben a szomszédos országok fegyveres erőivel, felszámoló műveletet kezdtek a Boko Haram ellen.⁹ A Nigéria északi részét uraló szunnita radikális csoport erőszakos fellépései miatt 1,5 millió ember kényszerült otthonának elhagyására, többen a szomszédos országokba, Csádba, Kamerunba és Nigerbe menekültek 2015-ben. Ezt azért tartom fontosnak kiemelni, mert ez is hozzájárul az Afrikából Európába irányuló menekültáradathoz, amelynek útvonala főként Líbián keresztül vezet. A csoport civileket, állami alkalmazottakat, külföldieket (beleértve itt dolgozó nyugatiakat is) veszélyeztet. A Boko Haram és az al-Shabaab gyengítéséhez nagyban hozzájárulnak az Egyesült Államok légiereje által rendszeresen végrehajtott légitámadások és az Afrikai Unió által vezetett *Operation Indian Ocean* művelet is.

- *Az Iszlám Állam Jemenben (The Islamic State in Yemen Wilayah al Yemen, Wilayah Al Bayda, Wilayah Aden-Abyan, Wilayah Shabwah)*

Az ISIL-hez csatlakozott szervezetek kihasználják az országban dúló polgárháborút, rendszeresen támadják a sítákhoz tartozó Zaydi iszlám mecseteket, a szintén síita húti mozgalmat és mindazon csoportokat, amelyek síita szimpatizánsok.

- *Az Iszlám Állam Afganisztánban és Pakisztánban (Wilayah Khorasan)*

Az ISIL szeretné elfogadottságát kiterjeszteni Afganisztánra és Pakisztánra is. Úgy tűnik, hogy a helyi erők állománya a különböző felkelőcsoportokból áll, beleértve az afganisztáni tálibokat is, akik magukat a Khorasani Tartományi Iszlám Államnak nevezik. Ez a csoport azonban nem azonos az Egyesült Államok által azonosított al-Kaida Khorasan csoporttal, amelynek célja transznacionális támadások végrehajtása. Ma még nem bizonyítható, hogy az ISIL küldött volna harcosokat Afganisztánba és Pakisztánba, ami érthető, hiszen ott van rájuk szükség, ahol jelenleg vannak. Ez ma még kísérleti stádiumnak tekinthető, hiszen ismertek azok a belső viták, amelyek a tálibok és az ISIL között vannak.

8 Stratfor elemzés: In Libya, the Islamic State Drives a Deeper Wedge Between Militia Leaders. In: <https://www.stratfor.com/analysis/libya-islamic-state-drives-deeper-wedge-between-militia-leaders> (Letöltés: 2016. 01. 20.)

9 Neill, Hanna Ucko: African insurgent groups look to ISIS as they face increasing pressure. <https://www.iiss.org/en/Topics/islamic-state/african-groups-isis-f2d1> (Letöltés: 2015. 06. 12.)

Az ISIL működésének elvei

A The Guardian által 2015 decemberében nyilvánosságra hozott terv szerint a szervezet az általa meghódított területeken, Irakban és Szíriában az alábbi elgondolás alapján szeretné megszervezni az államot.¹⁰ A végrehajtás nem a harcra, nem is az imára, hanem az államiságra helyezi a hangsúlyt. A tervben vannak reális elemek is, azonban az ISIL-t eddig senki sem ismerte el, a különféle koalíciók pedig igyekeznek mindent elkövetni annak érdekében, hogy az elgondolás ne váljon valósággá. Főbb gondolatok:

Iszlám Kalifátus kikiáltása

Ez gyakorlatilag már megtörtént. Alapja a Korán, az iszlám alkotmány és az emberi képességek kihasználása, különös tekintettel az állam irányítására. Értékelésük szerint a muzulmánok dicsőségét jelentette a kalifátus kikiáltása Irakban, 2006-ban. A kalifátus kikiáltása egyben a mudzsihidek győzelme a bálványimádók felett akkor is, ha még akkor nem volt egy vezető, aki zászlaja alá gyűjtötte volna a harcosokat. A harcosok képesek voltak veszteségeket okozni az Egyesült Államoknak és szövetségeseiknek.

Egyének és csoportok szervezése

A dokumentum üdvözli az öböl menti és arab államokból érkezett szunnita muzulmánokat, a muhazsírket (a mi értelmezésünk szerint külföldi harcosokat), akik tapasztalatokat szereztek a dzsihadista szervezetekben. A kalifátus kikiáltása után a következő lépést a világból érkező harcosok bevándorlása jelenti az ISIL-be, akik csatlakoznak az itt lévőkhöz. A következő lépés Bagdadi szerint táborok létrehozása, ahol az újonnan érkezettek (bevándorlóknak nevezi őket) megkapják a kiképzést és a vallási felkészítést. Különös figyelmet fordítanak a nyugati bevándorlókra, ahol még nyelvi problémák is nehezítik a beilleszkedést, hiszen el kell érni, hogy egy Csecsenföldről, vagy Franciaországból érkező harcos képes legyen egy sejtben tevékenykedni, mégpedig úgy, hogy ne legyen különbség közöttük.

A tartományok megszervezése

Ha az ISIL és a szunnita régiók határait nézzük, azok szétszaggatottak, folyamatos támadásnak vannak kitéve, az ISIL erőssége ugyanakkor a jólét, a termőföld, a víz és maguk az emberek. A belső és külső műveletek fedezetét az olaj, a gáz, a föld egyéb kincsei, valamint a kereskedelmi utak biztosítják. Az ISIL vezetése fontosnak tartja további területek megszerzését, ami növeli a gazdasági képességet. A Sykes–Picot egyezmény éppen ezektől fosztotta meg a szunnitákat, a hegyeket a kurdok,

10 The Isis papers: a masterplan for consolidating power.
<http://www.theguardian.com/world/2015/dec/07/islamic-state-document-masterplan-for-power>
(Letöltés: 2015. 12. 19.)

a drúzok és az alaviták kapták, a tenger a sítáké. A szíriai szunniták a francia gyarmatosítást követően szintén síta uralom alá kerültek. Bagdadi szerint az ISIL célja a szunniták összegyűjtése az állam területére, kicsit hasonlóképpen, amint az történt a 2. világháborút követően a zsidókkal Izraelben. A hatalom megszerzését követően az ISIL megszervezi a természeti lehetőségek kihasználását és beindítja a termelést. Az állam megakadályozza a fölösleges kiadásokat és megszervezi a működést.

A projektek igazgatása

A katonai felkészítés mellett az ISIL projekteket indít a gazdaság működtetésére. Ebbe bevonja a magánszemélyeket, kivéve: gázlétesítmények, arany és régiségek, valamint fegyverkereskedelem. Ezek kizárólagos állami monopóliumok.

Külső kapcsolatok

Valamennyi születendő állam esetében fontos a külső kapcsolati rendszer. Az ISIL ideológusainak elgondolása szerint csak olyan államokkal szövetkeznek, amelyek elfogadják a sariát és a dzsihad szimbólumait. Minden megállapodásnak tartalmaznia kell a következőket:

- Az ISIL belső szuverenitása nem engedheti meg, hogy más beavatkozhasson az állam belső ügyeibe, vagy az állam politikájába.
- Meg kell védeni az állam határait a bálványimádóktól, a hitetlenektől, az agresszoroktól. Semmilyen állam hadserege, (még barátié sem) léphet az ISIL területére, semmiféle ürüggyel.
- Az ISIL jól bánik a muzulmánokkal saját területén és külföldön is, nem lép kapcsolatba olyan államokkal, amelyek muzulmánellenesek, történetük során ellenségesen léptek fel az iszlám terjedésével kapcsolatban, vagy nem engedélyezték területükön mecsetek építését.
- Bármilyen megállapodás csak a muzulmánok és nem a hitetlenek érdekeit szolgálhatja.
- Semmilyen megállapodás nem vonhatja kétségbe az ISIL szuverenitását és szabadságát.
- A megállapodás minden pontját az imám (kalifa) hagyja jóvá.

A mudzsahidek képzése

A katonai képzés háromféle táborban történik:

- a) *Az előkészítő tábor* (mi fogalmaink szerint alapképzés) minden új harcos számára kötelező. A képzés iránya: vallási, a napi élet és a dzsihad. A képzés a saria (jog) megismerésével kezdődik, amelynek során megismerik az állam működését, az igazgatási jogot, az engedelmességet, majd a harcművészetet, a fegyverek kezelését, különös tekintettel azokra, amelyeket az adott harcos használ.
- b) *Továbbképző tábor*. A kiképzés 15 nap fizikai felkészítéssel indul. A továbbképzésekre minden évben sor kerül. Különös figyelmet fordítanak az új fegyverek

megismerésére, a katonai műveletek tervezésére, az ellenség fegyvereinek megismertetésére, valamint azok használatára. A képzés során megismerik az iszlám törvénykezés szabályait, a doktrínát és utasításokat, továbbá a kézi fegyverek használatát. A legjobb mudzsahidok közül válogatnak személyeket a biztonsági szolgálatokhoz és különféle biztonsági szervezetekhez.

c) *Gyerektábor.* A gyerekkatonákat külön, speciális program alapján készítik fel.

A harcra történő felkészítés

A kiképzést követően a harcos rendelkezésre áll. Harci bevetésre a saría-tisztviselő, vagy a misszió parancsnoka kíséri el. Gyakran hangzanak el olyan kifejezések, mint mártírság, kitartás, a dzsihad jelentősége, az összecsapás az ellenséggel. Sikeres csatát követően nem marad el a harcosok dicsőítése, amelynek során meghatározó szerepet kap a vallásosság hangsúlyozása.

Az ISIL elleni küzdelem, a részt vevő országok céljai¹¹

Sajnálatos módon nem jött létre működőképes közös koalíció az ISIL ellen, ami erősen korlátozza a harc sikerét és időben elnyújtja a háborút, fokozva ezzel a polgári lakosság szenvedését és hozzájárulva a tömeges meneküléshez az érintett területekről. Jóllehet a megoldás nem katonai kellene, hogy legyen, de ennek ellenére jelenleg szinte ez az egyedüli opció.

Az ISIL elleni stratégiai célok az alábbiak:

- Rendszeres légitámadások alkalmazása a terroristák és fontosabb hadszíntéri objektumok ellen.
- Együttműködés az iraki kormánnyal és egyéb erőkkel szárazföldi műveletek folytatása céljából.
- Közvetlen katonai akciók folytatása terroristák ellen Irakban és Szíriában.
- Az ISIL vezetésének, logisztikai ellátásának rombolása, ezáltal a műveleti képességek csökkentése.

Alapkérdésként fogalmazható meg: vajon a katonai csapások elégségesek és hatékonyak-e? A válasz: a katonai csapások nem elegendők, nem elég hatékonyak, de a politikai szándék hiányában nincs más megoldás. A legnagyobb nehézséget az okozza, hogy a koalíciókban részt vevő államok érdekei egymásnak ellentmondanak. Vizsgáljuk meg a meghatározó államok érdekeit

Egyesült Államok

Az afganisztáni és az iraki háborúk miatt az Egyesült Államok elvesztette hitelét a Közel-Keleten. Az amerikai adminisztráció katonai beavatkozását az országok többsége nem támogatja, de nincs meg a honi támogatás sem. Az Egyesült Államok (és

¹¹ Syria crisis: Where key countries stand.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23849587> (letöltés: 2015. 12. 22.)

több nyugati ország is) Aszad távozását követeli, mondván, hogy ő a felelős több százezer ember haláláért és a kialakult káoszhelyzetért. Ugyanakkor érezhető, hogy az amerikai adminisztráció a tárgyalásos rendezés mellett áll, talán hajlandó egy átmeneti megoldást is elfogadni, ami Aszad elnök ideiglenes maradásával járna együtt.

Az Egyesült Államok támogatja az Aszad elleni erőket, a Nemzeti Koalíciót, az ún. mérsékelt erőket, de jogosan merül fel a kérdés, kik tartoznak a mérsékelt és a radikális erőkhöz, milyen kritériumok alapján lehet ezt eldönteni. Az ötezer felkelő kiképzése és felfegyverzése sem nevezhető sikeres programnak, ráadásul senki sem tudja megmondani, hogy a kiképzett harcosok közül hányan csatlakoztak az ISIL-hez.

Oroszország

A multipoláris világban Oroszország keresi a helyét és szerepét. A szíriai beavatkozás is része ennek a folyamatnak. Felbátorodva a Krím elfoglalásán, a moszkvai vezetés inkább a rendszer fennmaradása mellett, mintsem Aszad elnök további megmaradása érdekében lép fel. Az ENSZ BT-ben megvétőzött valamennyi javaslatot, amely Aszad eltávolítását tűzte volna ki célul. A nemzetközi bírálatok ellenére folytatja fegyverszállítását a rezsim számára és aktív hadműveleteket folytat a rendszer fennmaradása érdekében. A latakiai haditengerészeti bázis fenntartása, esetleg további katonai bázisok kiépítése kiemelt orosz érdek. A katonai erő párhuzamos alkalmazásával Putyin elnök folyamatosan hangoztatja a politikai megoldás fontosságát, amelyben teljesen igaza van, de Szíriában sajnos a harctéri helyzet határozza meg a politikát.

A Kreml politikáját három tényező határozza meg, ami eltér a hagyományos diplomáciai, politikai és gazdasági párbeszédétől.¹² Az első az ISIL jelenléte, amely Oroszország szövetségi politikájára is hatást gyakorolt; a második tényező az, hogy a világ kevésbé figyel az ukrajnai helyzetre, legalábbis az orosz beavatkozás oldaláról vizsgálva; a harmadik az a stratégiai váltás, amely 2015. szeptember 30-ával, az orosz katonai erő aktív szíriai bevetésével vette kezdetét.

Az orosz külpolitika Szíriával kapcsolatban három pilléren nyugszik. Az első pillér szerint egyesíteni és koordinálni kell az összes erőt, amely tevélegesen hozzájárul a terrorizmus elleni harchoz, azaz a szír és iraki fegyveres erők, a kurd milíciák, valamint azok a szír ellenzéki erők, amelyek szemben állnak az ISIL-lel. Az együttműködésnek az ENSZ BT határozatain kell alapulnia, összhangban az ENSZ Chartával. Orosz nézetek szerint ez a terrorellenes koalíció még most csak kialakulóban van. Úgy vélem, ez nem vitatható. A második pillér lényege az, hogy a szíriai belső párbeszédnek a 2012. június 30-ai Genfi Nyilatkozaton kell alapulnia. A harmadik pillér pedig azt tartalmazza, hogy a külső támogatásban elengedhetetlen az Egyesült

12 Polikanov, Dmitri – Utkin, Sergey – Smirnova, Larisa – Kornilov, Alexander: Russia and the world: Foreign policy outlook 2016.
<http://www.russia-direct.org/company-news/what-factors-will-determine-russian-foreign-policy-2016>
(Letöltés: 2015. 12. 25.)

Államok, Oroszország, Szaúd-Arábia, Irán, Törökország, Egyiptom, az Egyesült Arab Emírátsok, Katar és Jordánia szerepe. Az Európai Unió és Kína is fontos szerepet tölthet be. Sajnos meg kell jegyezni, hogy ezt a nézetet többen vitatják, Szaúd-Arábia és Katar, de más országok sem támogatják az orosz javaslatot.

Törökország

A török kormány kemény kritikával illeti az Aszad-rezsimet, mondván, hogy lehetetlen elfogadni egy olyan diktátort, aki 350 ezer ember haláláért felelős. Ebből adódóan Törökország a szír ellenzék elkötelezett támogatója. Azt is fontos megjegyezni, hogy Törökország az Egyesült Államok által vezetett koalíció rendelkezésére bocsátotta légi bázisait. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy Törökország több mint 2 millió menekültet fogad be, felvállalva ennek összes hátrányát (ha belegondolunk abba, hogy az ötszáz milliós Európába alig több mint 1 millió menekült érkezett 2015-ben, ez valóban komoly teljesítmény a 80 milliós Törökországtól). Méltatlannak tartom azokat a néhány európai országban hallható bírálatokat, amelyek szerint Törökország zsarolja az EU-t (akkor, amikor még meg sem érkezett az ígért pénz). Az említeteken kívül Törökország több száz terroristát, illetve terrorista gyanús személyt tartóztatott le, illetve küldött vissza hazájába.¹³

2016-ban az orosz–török belső viták még valószínűleg nem fognak megoldódni. Ha Törökország úgy dönt, hogy kihasználja Oroszország lekötöttségét az orosz–ukrán vitában, valamint a szír helyzetet és Azerbajdzsánt segíti akár katonai erővel a Hegyi–Karabah-i vitában, akkor ez komoly destabilizációt okozhat a Kaukázusban, amit a nagyhatalmak kevésbé tudnak befolyásolni, így kialakulhat egy újabb válságóc a térségben.

Irán

Az Aszad-rezsimet dollár milliárdokkal, tanácsadókkal és fegyverekkel segíti. Aszad legfőbb szövetségeseiként Szírián keresztül fegyvert szállít a Hezbollah síita terror-szervezet részére és erősen gyanúsítható, hogy nyomást gyakorol a Hezbollahra, hogy Szíria nyugati részére küldjön minél több harcost. Iráni síita milicisták a síita szent helyek védelme ürügyén részt vesznek a harcokban Aszad oldalán. Ugyanakkor Irán békés megoldást javasol és részt vesz nagyhatalmakkal együtt a bécsi tárgyalásokon.

Szaúd-Arábia

Számos lázadó csoport részére nyújt pénzügyi és katonai támogatást. Az Egyesült Államok ISIL ellenes koalíciójában részt vesznek, de a szaúdi vezetés is kialakított egy irányítása alatt működő arab koalíciós erőt, amelynek tevékenységéről viszont

13 Capelouts Susanna, Gul Tuysuz: Turkey arrests hundreds of suspected terrorists. 07. 15. 2015. <http://edition.cnn.com/2015/07/25/middleeast/turkey-syria-isis-attacks/> (Letöltés: 2016. 02. 07).

eddig keveset lehet hallani. A 2015 decemberében létrehozott koalícióban 34, főként muzulmán ország vesz részt, köztük Egyiptom, Törökország, Katar, Malajzia, Pakisztán, Nigéria. Jóllehet a közös ellenség az ISIL, de Szíria, Irak és Irán nem vehet részt az együttműködésben, ami jelzi a korlátokat is. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a koalíció nemcsak az ISIL, hanem a társult terrorszervezetek ellen is fellépést hirdetett.¹⁴

*

Végül az ISIL elleni küzdelem kapcsán, de a migránsválság ügyében is sajnálattal kell megállapítani, hogy a nemzetközi szervezetek (ENSZ, NATO, EU) sikeresnek a legjobb szándékkal sem nevezhető válságkezelő tevékenységet folytattak.

Következtetések

- A szír válság még éveken keresztül uralni fogja a nemzetközi és európai helyzetet, utóbbi esetben különösen a menekülthullám kapcsán.
- Az érintett országok további dezintegrációja és a menekültválság között közvetlen összefüggés mutatható ki.
- A nagyhatalmak igyekeznek megoldani a helyzetet, de különböző módon.
- A válságkezelésre hivatott nemzetközi intézmények nem hatékonyak.
- A vallási motivációjú radikalizmus folyamatosan terjed nemcsak a Közel-Keleten, hanem Európában is.
- Kimutatható egy diplomáciai rendezési szándék, de ez nem hatékony, ezért a katonai helyzet motiválja a politikai folyamatot.
- A 2015 végén elkezdődött, a koalíciók által támogatott katonai műveletek súlyos veszteségeket okoztak az ISIL számára.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Friedman, George: The top 5 events in 2014. Stratfor geopolitical weekly.

<http://www.stratfor.com/weekly/top-five-events-2014#axzz3NJ1tsbwB>

(Letöltés: 2016. 01. 15.)

Lerman Eran (Col. res.): New Permutations in the Mideast "Game of Camps".

<http://israelagainstterror.blogspot.hu/2016/01/new-permutations-in-mideast-game-of.html>

(Letöltés: 2016. 01. 18.)

Prof. Inbar, Efraim: Iran Remains the Threat in the Middle East. BESA Center Perspectives Paper No. 272, October 19, 2014.

<http://besacenter.org/perspectives-papers/iran-remains-threat-middle-east/>

(Letöltés: 2015. 12. 20.).

14 Saudi Arabia forms Muslim „anti terrorism” coalition. 2015. 12. 15.

<http://www.aljazeera.com/news/2015/12/saudi-arabia-forms-muslim-anti-terrorism-coalition-151215035914865.html> (Letöltés: 2016. 02. 09.)

- Col. (ret.) Dr. Neriah, Jacques: The structure of the Islamic State (ISIS).
<http://jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/#sthash.mce152yP.dpuf> (Letöltés: 2014. 04. 15.)
- Blanchard, Christopher M. – Humud, Carla E.: The Islamic State and U.S. policy.
<https://fas.org/sgp/crs/mideast/R43612.pdf> (Letöltés: 2016. 01. 18.)
- Stratfor elemzés: In Libya, the Islamic State Drives a Deeper Wedge Between Militia Leaders.
<https://www.stratfor.com/analysis/libya-islamic-state-drives-deeper-wedge-between-militia-leaders>
(Letöltés: 2016. 01. 20.)
- Neill, Hanna Ucko: African insurgent groups look to ISIS as they face increasing pressure.
<https://www.iiss.org/en/Topics/islamic-state/african-groups-isis-f2d1>
(Letöltés: 2015. 06. 12.)
- The Isis papers: a masterplan for consolidating power.
<http://www.theguardian.com/world/2015/dec/07/islamic-state-document-masterplan-for-power>
(Letöltés: 2015. 12. 19.)
- Syria crisis: Where key countries stand. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23849587>
(Letöltés: 2015. 12. 22.)
- Polikanov, Dmitri – Utkin, Sergey – Smirnova, Larisa – Kornilov, Alexander: Russia and the world: Foreign policy outlook 2016.
<http://www.russia-direct.org/company-news/what-factors-will-determine-russian-foreign-policy-2016> (Letöltés: 2015. 12. 25.)
- Capelouts Susanna, Gul Tuysuz: Turkey arrests hundreds of suspected terrorists. 07. 15. 2015.
<http://edition.cnn.com/2015/07/25/middleeast/turkey-syria-isis-attacks/>
(Letöltés: 2016. 02. 07.)
- Saudi Arabia forms Muslim „anti terrorism” coalition. 2015.12.15.
<http://www.aljazeera.com/news/2015/12/saudi-arabia-forms-muslim-anti-terrorism-coalition-151215035914865.html> (Letöltés: 2016. 02. 09)